

PRZESTĘPCA (80) *sb m*

przestępca (78), **przestępca** (1), *przestępca a. przestępca* (1); *przestępca OpecŻyw.*
e oraz a jasne.

sg N *przestępca* (15). \diamond *D* *przestępcy* (3). \diamond *A* *przestępcę* (3). \diamond *I* *przestępcą* (13). \diamond *pl N* *przestępcy* (7), *przestępce* (5), *przestępcowie* *BibRadz* (2); *-y* *RejZwierc*, *BudBib*, *CzechRozm*, *SkarJedn*; *-e* *RejPos*, *BiałKat*, *SarnStat* (2); *-y* : *-e* *WujNT* (3:1). \diamond *G* *przestępc(o)w* (4), *przestępcy* (1) *CzechRozm.* \diamond *D* *przestępcóm* (6); *-óm* (1), *-(o)m* (5). \diamond *A* *przestępce* (15). \diamond *G a.* *A* *przestępc(o)w* (1). \diamond *I* *przestępcami* (1), *przestępcy* (1) *BibRadz* (1:1). \diamond *L* *przestępcách* (1). \diamond *V* *przestępcy* (1). \diamond *sg a. pl* *A* *przestępcę a. przestępce* (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII w.

Ten, kto postąpił wbrew obowiązującemu prawu lub zarządzeniu; transgressor *BartBydg, Vulg, PolAnt, JanStat, Cn; praevaricator* *Mymer*¹, *BartBydg, PolAnt, Mącz, Cn; claudicator* *BartBydg, nocens, reus* *Calag; delinquens* *JanStat; violator iuris a. legis* *Cn* (80) : *Mymer*¹ 35v; *BartBydg* 123; *Abowiem [Chrystus]* wydał żywot swoy ná śmierć á policzon iest w poczet przestępcow *BibRadz Is* 53/12; *Mącz* 475d; *Nie odwłączay [!]* káránia przestępcy iáwnemu *Prot* D2v; *[cesarz Tytus]* rzekł *ie*^{mv}: *Mistrzu Wirgiliufzu/* wydałem to práwo *[śmierć za nieświęcenie dnia urodzin syna cesarskiego]/* ále wiem że *ie* ludzie częstokroć będą przestępować/ nie będą *ia* miał iákiego dowiádowania dla tákowych przestępcow. *HistRzym* 48v, 2v [2 r.], 48v; *Calag* 427b; *Abowiem* potrzebuie tego częstokroć śmiałość złych/ ábyfmy nietylko zákázowác co mieli/ ále téz *y* winę ná przestępce włożyli. *SarnStat* 183, 81, 195.

przestępca czyj [= wobec kogo] (1): *[komentarz do przypowieści o nielitościwym dłużniku Matth 18/23-35]* *Pocieszliwa náuká/* iáko nam *Pan* nász dobrowolnye odpuszczác raczy. *A* iáko nie iest bez grzechu zázwždy człowieczeństwo násze/ *y* iáko iesth frogie ku przestępcom swoim. *RejPos* 246 *margin.*

Zwroty: »karac przestępcę« = *punire transgressorem* *JanStat* (2): *Ale* *tobie* *Krolu* niegodzi *lie* *nanas* *poriwac* *popedliwie/* *tilko* *wedlug* *praw* *naszych* *mozes* *karac* *przestępcę* *Paprup* G; *SarnStat* 204.

»sądzić przestępcę« (1): *HETMAN* *ma* *moc* *ładzić* *y* *exequowác* *przestępcę*, *z* *Artykułów* *w* *woycze* *vchwalonych, obwołanych, y* *przybitych.* *SarnStat* 439.

Wyrażenie: »przestępca statutu, prawa, przeciw prawam« = *transgressor legis* *JanStat* (3:1:1): *HistRzym* 4; (*nagł*) *W* *zółtych* *czapkách* *Zydowie* *niech* *chodzą* *po* *vlicách* [...] (–) [...] *A* *iestli* *kto* *z* *Zydów* *iáko* *przestępcá* *tego* *práwá/* *nie* *nośząc* *czapki* *zółtý* *ná* *głowie/* *będzie* *olkárzón* *y* *przekonan/* *tedy* *wedle* *zwyczajú* *ziemie* *káždý* [...] *winy* *złoty* *zápłacić* *będzie* *powinien* *SarnStat* 262, 902, 904, 1171.

Szeregi: »gwałtownik a przestępca« (1): *A* *przedsię* *on* *mężobóycá* *zbiegły* *y* *gwałtownik* *á* *przestępcá* *Státutu* *tego* *y* *zwyczajú* *stáregó/* *y* *pokoju* *pospolitégo/* *przez* *Vrząd* *Stárości* *ma* *bydź* *łzukan* *y* *iman/* *y* *gárdłem* *karan.* *SarnStat* 1171.

[»przestępca i łamarcz«: *dopuszcziliscie* *ludziem* *waszem* *polskim* *pokoju* *pospolitego* *przestępczom* *i* *łamarczom* *Bekieszowy* *Casprowy, Taranowskiemu* [...] *i* *inszem* *zloczinczom* *s* *tem* *lotrem* *wisszey* *mianowanym* *towarzystwo* *miecz* *CorfusDocum* 1593 nr 195.]

a. *Ten, kto naruszył prawa boskie lub kościelne: grzesznik, też: wiarołomca (58)* : Preuaricantes reputai omnes peccatores terrae: ideo dilexi testimonia tua. Iam Wszytki grzeszniki ziemskie miał zaprzestępcę/ á przethom fie rozmiłował świadectwa twego. (*koment*) To iest zakonu. *WróbŻółt* 118/119; *BibRadz Ps* 58/6, *Prov* 26/10, *Is* 53/12; A thu pilnie wważay łtan/ powinność/ á sumnienie fwoie/ á obaczywfy iześ przestępcá/ á łnadź gorfzy niżli pogánin/ gdyż pogánin nic nie poľubował/ áni złamał żadney wiary Pánu łwemu. *RejPos* 76, 218; *WujJudConf* 166v; *BudBib Prov* 26/10, *Gal* 2/18; Moyżefz w vrzędzie łwym/ przestępcy żadnemu choćaby fie nie wiem iáko káiał [*nigdy nie folgował*] *CzechRozm* 95, 175, 175v, 219; Gdyby tedy był kwas ná wieczery Pána Iezufowey/ ábo żeby go on y vcźniowie iego łkufili: łłufnieby iáko przestępcy zginęli. *SkarJedn* 248; *CzechEp* 364; *LatHar* 165; iegli zakon krolewłki pełńcie według pilmá: Będźiefz miłował bliźniego łwego iáko łámego łiebie: dobrze czynićie: lecz iegli oľobámi brákuiećie/ grzeszyćie/ y karánie od zakonu iáko przestępcy odnošićie. *WujNT Iac* 2/9, s. 559, *Gal* 2/18; *WysKaz* 7.

przestępca czego (34): tak wiele świąt wkošcielé bożem naczynili [*odszczępieńcy, tj. katolicy*]/ że ledwa niewięcy niłz dni powłzednich i łtaká ié niewoľá łwięćić roľkazuiá/ że tełz przestępcie ich/ na potępięnie i bezecność wieczną iakoby heretiki i niezbożné ludzie oľadzaiá *MurzNT* 56; widzimy iáwnie żechmy łá iáwni przestępcy á práwie wzgárdzáce łwiętego imieniá Páńłkiego *RejZwierc* 261v; *KochPs* 180. *Cf Wyrażenia*.

W poľczeniu szeregowym (1): á Kryłtus tylko prácuiaćym przestępcom/ obćięzliwym/ grzesznym/ y niezdrawym/ do łiebie każe przychodzić. *KrowObr* 144.

W przeciwwstawieniach: »przestępca ... sprawiedliwy (3), pilnujący rozkazania bożego« (4): *BibRadz Prov* 21/18; boć drogi Páńłkie prołte łá/ przeto tełz w nich łpráwiedliwi chodzić będą: ázás przestępcy/ odtráćá łie ná nich. *CzechRozm* 116v, 175; Z iedney łtrony żywot pilnuiaćym roľkazania Boże⁸⁰ obiecuiáć/ á z drugiey łtrony łmierćią przestępcom groźáć *CzechEp* 114.

Wyrażenia: »przestępca przykazania (a. rozkazania), [mandatu] (bożego a. pańłkiego)« (6): *RejPos* 218; *BiałKat* 48v *marg*; ten iż Bogá obcego przyimuie/ bálwochwálcą iest/ przestępcá roľkazania Bożego iest *CzechRozm* 13v; *CzechEp* 5; *WujNT Hebr* 2 *arg* [2 r.]; [Zarobił bjł Adam oćiec náłz ná łmierć y potępienie wieczne/ przestępcá Mándatu Bożego łię łtawłzy *ArtTanat* E8].

»przestępca słowa bożego« (2): Zachowywa [*Pan Bóg*] łwiczkie przełožone wczęłliwołci y dlugym panowaniu/ ktorzi bronia łłowa Bożego/ á blufnierze/ y przestępcze łłowa Bożego karza [!] *SeklKat* H4v; *CzechEp* 115.

»przestępca ustaw [*boskich*]« (2): *RejWiz* 176; Tarnę [= *drętwieję*] włzytek/ ná przestępcie pátrzáć vłtaw twoich *KochPs* 181.

»przestępca wolej [*boskiej*]« (1): Iáko pan bog miał łrodze pokáráć przestępcie wolej łwoiey *LubPs* T5 *marg*.

»przestępca zakonu« = *transgressor legis Vulg; praevaricator legis PolAnt* [szyk 19:1] (20): *OpecŻyw* [123]v; *Vidi preuaricantes* [...] Widziałem przestępcze zakonu twego/ á dla tego ázem zdrętwiał iż twoiego przykazania nie łtrzegli. *WróbŻółt* 118/158; *Leop Rom* 2/25, 27; Ku ktorym łię wiele ich z łudu zebráło/ á zwálzchá włzytcy przestępcowie zakonu [*omnis qui dereliquerat legem*]/ ktorzy łię dopułzćáli złoczyńłtwa w łziemi. *BibRadz 1.Mach* 1/55, I 116v *żp*, 4.*Esdr* 9 *arg*, 2.*Mach* 5/8,

Rom 2/25, 27; RejPos 180, 225, 243v; WujJud 79v; BudBib 1.Mach 1/55; A ktobykolwiek zachował wżytek zakon/ á w iednymby vpadł/ sftał fię winien wżytkiego. Bo ktory rzekł/ Nie cudzołoż; rzekłci też/ Nie zábiiay. A ieślibyś nie cudzołożył/ ále byś zábiiiał: sftaleś fię przestępcą zakonu. WujNT Iac 2/11, Rom 2/25, 27, Hebr 10 arg, Iac 2 arg.

Synonimy: gwałtownik, łamacz, łamca, prawołomca, występca, złoczyńca; a. grzesznik.

Cf PRZESTĄPACZ, PRZESTĘPNIK, PRZESTĘPNY

ZCh